

Populistisch, maar niet populair

Portret van Roland Koch

Achtergrond - 15 januari 2008

(15 januari 2008) Roland Koch domineert het nationale debat met zijn roep om hardere straffen voor jonge criminelen. De minister-president van Hessen hoopt er de verkiezingen mee te winnen, maar neemt een gevaarlijke gok.

Velen bekruipt een licht gevoel van déjà vu bij de discussie die minister-president Roland Koch (CDU) onlangs aanzwengelde. In de eindsprint naar de verkiezingen in zijn deelstaat Hessen op 27 januari eiste hij onverbiddelijk scherpere straffen voor jonge allochtone delinquenten.

In 1999 was het nog zijn even vastberaden handtekeningactie tegen de invoer van de dubbele nationaliteit, die Koch vanuit een sterke achterstandspositie in Hessen aan de macht hielp.

Maoeuvre

Dit succes zal Koch in het huidige politieke landschap hoe dan ook niet kunnen evenaren. De SPD, tegen wier beleid de actie acht jaar geleden gericht was, is nu op federaal niveau geen tegenstander, maar coalitiepartner.

Dus zelfs als zijn manoeuvre opnieuw slaagt, zal de CDU met de collaterale schade ervan te kampen hebben - en Kochs eigen carrière ook. Nu al nemen zijn partijgenoten afstand van zijn populistische toonval. Toch lijkt hij opnieuw van plan om alles op deze ene kaart te zetten. De politieke machtsverhoudingen in Duitsland zijn dan wel veranderd, Roland Koch is dat niet.

Antwoord

Met het onderwerp van de allochtone delinquenten lijkt Koch een antwoord te hebben gevonden op de SPD-handtekeningactie voor de invoer van een minimumloon. Tot dusver had de CDU in Hessen nog geen onderwerp dat op vergelijkbare wijze tot de verbeelding van een brede kiezersgroep sprak.

Dat was duidelijk te merken in de peilingen. Kochs absolute meerderheid in Hessen was geslonken tot een voorsprong van slechts vijf procent op SPD-lijsttrekster Andrea Ypsilanti; zelfs voor een coalitie met de FDP zou dat maar net voldoende zijn.

Nationaal niveau

Voor de CDU zijn de verkiezingen in de grote deelstaat Hessen niet onbelangrijk. Een verlies betekent op nationaal niveau dat de christendemocraten vijf stemmen kwijtraken in de Bondsraad. De samenstelling van dit vertegenwoordigingsorgaan van de deelstaten is immers afhankelijk van de verkiezingsuitslag ter plaatse.

Anderzijds is de partij niet onverdeeld enthousiast over Kochs verkiezingsstrategie. De partij moet binnen de grote coalitie altijd vasthouden aan een middenkoers - omwille van de coalitievrede en omwille van een kiezerspubliek, dat helemaal niet eenstemmig gecharmeerd is van Kochs conservatisme - laat staan van het populistische jasje, waarin hij dit presenteert.

Al in 1999 kreeg Koch vanuit de eigen gelederen het verwijt van 'vuile' campagnevoering te horen.

Stemming

Ook nu kan de stemming binnen de CDU zich makkelijk tegen Roland Koch keren. Bondskanselier Angela Merkel schaart zich weliswaar achter Kochs roep om een lik-op-stukbeleid voor criminele allochtonen, zoals ze vandaag nog ondubbelzinnig deed tijdens een persconferentie.

Koch moet echter oppassen. Zijn nieuwste proefballon, een voorstel in de laatste *Bild am Sonntag* om het strafrecht ook toe te passen op zware delinquenten onder de veertien, stuitte op openlijke kritiek van onder meer fractievoorzitter Wolfgang Bosbach.

Waagstuk

Tegen deze achtergrond wordt de omvang van het waagstuk duidelijk dat Koch hier aangaat. Voor zijn eigen politieke voortbestaan is het van levensbelang dat hij deze verkiezingen wint. Kochs carrière staat of valt echter ook met het succes van de regering-Merkel.

Aanvankelijk Merkels grootste concurrent, is Koch sinds de verkiezingen van 2005 namelijk uitgegroeid tot één van de belangrijkste gangmakers achter het grote-coalitieproject. Als een van de eersten zag Koch de noodzaak van de grote coalitie in voor de geloofwaardigheid van CDU en SPD.

Daarom steunde hij Merkel na het tegenvallende verkiezingsresultaat. De concurrentiestrijd veranderde in een gewapende vrede. Maar mocht Kochs tactische calculatie een gevaar gaan vormen voor Merkels coalitie, dan zal zij waarschijnlijk niet lang aarzelen om haar "beste man", zoals een commentator Koch eens noemde, openlijk te laten vallen.

Veiligheidsvraagstuk

Ook de inzet van het veiligheidsvraagstuk als electorale troef is een stuk gewaagder dan Kochs actie tegen de invoer van een dubbel staatsburgerschap in 1999. Destijds viel Koch vanuit de deelstaat-oppositie een abstract plan van de rood-groene regering aan; nu gaat het om concrete misstanden, waarvoor ook Koch zelf als minister-president ter verantwoordelijk kan worden gemaakt.

Natuurlijk zijn oppositie en media er als de kippen bij om juist dat te doen. Zo confronteerde het ARD-programma 'Hart aber fair' de minister-president vorige week met de buitensporig lange duur van jeugdstrafprocessen in zijn eigen deelstaat. Gisteren werd bovendien bekend dat de jeugdcriminaliteit in Hessen sinds het begin van Kochs regeerperiode met tweederde is gestegen - tegen krap een derde in de andere deelstaten.

Debat

Maar Kochs doel is bereikt: sinds begin dit jaar heeft hij het publieke debat stevig in zijn greep. De SPD reageert vrijwel uitsluitend defensief. Zo wijst de minister van justitie Brigitte Zypries slechts op de mogelijkheden van de bestaande strafwetgeving.

Ook de beschuldiging van SPD-fractieleider Struck dat Koch "stiekem blij" zou zijn met de gewelddelicten rond de jaarwisseling, die de aanleiding vormden voor Kochs uitspraken, getuigt niet bepaald van een overdaad aan krachtige tegenargumenten.

Lange-termijnmaatregelen

Niet dat die er niet zijn. Experts zijn het er grotendeels over eens dat voor deze dadersgroep toekomstperspectieven meer uithalen dan strafmaatregelen. Maar wie spreekt er in verkiezingstijden graag over de lange-termijnmaatregelen, die voor zulke maatschappelijke groeperingen nodig zijn?

De SPD lijkt in elk geval een heilig ontzag te hebben voor de emoties, waaraan Kochs *law and order* retoriek bij de kiezer onmiskenbaar appelleert. Weliswaar ziet volgens een enquête van onderzoeksbureau Forsa ruim zestig procent van de Duitsers Kochs uitspreken over allochtone jeugdcriminelen als pure verkiezingsretoriek. Tegelijkertijd geven evenveel ondervraagden hem gelijk in zijn roep om strengere strafmaatregelen.

Ambitie

Deze gespleten houding is ook binnen de politiek geen ontypische reactie op Koch: de als intelligent bekend staande tacticus is populistisch, maar niet

populair.

De enige constante voor de CDU-er in hart en nieren vormt zijn grote ambitie: het kanselierschap. Al op 21-jarige leeftijd werd de zoon van de voormalige Hessense CDU-minister Karl-Heinz Koch voorzitter van een districtsafdeling van zijn partij. Tien jaar later was Koch fractievoorzitter in zijn deelstaat, nog tien jaar later minister.

Daarna stagneerde zijn carrière: sinds de agressieve campagne van 1999 is het vertrouwen in Kochs persoon altijd wankel gebleven.

Nadat hij zich een jaar later handig uit een affaire rond illegale partijdonaties wist te draaien, won hij bij de daarop volgende verkiezingen weliswaar de absolute meerderheid. Zijn kansen om verder dan Hessen te komen, leken echter te slinken.

Tegenover partijgenoten als de Nedersaksische minister-president Christian Wulff had hij niet alleen zijn conservatieve profiel tegen, maar ook zijn persoon. Na zijn verkiezingszege en smeergeldaffaire bewonderde men weliswaar zijn ijsskoude standvastigheid, maar zijn integriteit stond steeds weer ter discussie.

Zelfs als Kochs blufpokerspelletje hem weer een verkiezingswinst oplevert, is het de vraag of hem dat op lange termijn verder helpt.

Carina de Jonge promoveert in München en schrijft regelmatig voor het Duitslandweb.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/1114/populistisch-maar-niet-populair>